

MIĘDZYNARODOWA OPERACJA PANDORA II

ANETA CEGLIŃSKA

Europa to kolebka jednej z większych cywilizacji, a także miejsce powstania wielu ruchów artystycznych i kulturowych – stwarza to konieczność ochrony i zachowania bardzo ważnego dziedzictwa historycznego i kulturowego. W obecnej rzeczywistości działania na poziomie krajowym w celu zabezpieczenia tego bogactwa kulturowego są czasem niewystarczające i dlatego konieczna jest koordynacja na szczeblu międzynarodowym, aby działania te były skuteczne. Dlatego też, w ramach funkcjonowania EMPACT¹, Hiszpania i Europol zaproponowały zorganizowanie i przeprowadzenie przez PCz operacji Pandora II, ukierunkowanej na zwalczanie kradzieży i przemytu dóbr kultury, ze szczególnym uwzględnieniem cyberprzestępstw w tym obszarze.

Głównymi założeniami operacji Pandora II było:

- Zainicjowanie akcji o dużym znaczeniu poświęconej walce z przestępczością przeciwko dziedzictwu kulturowemu (szeroko rozumianemu) w formie możliwie jak najbardziej elastycznej dla wszystkich krajów uczestniczących, zgodnie z ich krajową sytuacją i prawodawstwem.
- Uzyskanie przez PCz informacji z powyższego zakresu i przekazanie do Europolu i Interpolu celem opracowania graficznego zestawienia i powiązań zorganizowanych grup przestępczych specjalizujących się w popełnianiu przestępstw przeciwko dobrom kultury.
- Bieżące analizowanie wszystkich informacji uzyskanych w trakcie operacji, a także wszczynanie nowych spraw na ich podstawie (przy wsparciu Europolu i Interpolu).

Po etapach przygotowań, faza realizacyjna operacji Pandora II została wyznaczona na czas od 20 do 30 listopada 2017 r.; uczestniczyło w niej 21 państw: Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Niemcy, Grecja, Irlandia, Włochy, Łotwa, Malta, Holandia, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Hiszpania, Szwecja i Szwajcaria.

Polska Policja, we współpracy ze Strażą Graniczną oraz Krajową Administracją Skarbową, już po raz drugi brała udział w międzynarodowej operacji poświęconej zwalczaniu przestępczości przeciwko dobrom kultury o kryptonimie Pandora. Za przygotowanie i realizację obu operacji, Pandora I (2016 r.)

---

¹ EMPACT, czyli Europejska Multidyscyplinarna Platforma Przeciw Zagrożeniom Przestępstwami - Zorganizowana Przestępczość Przeciwko Mieniu EMPACT OPC. W ramach Platformy wypełniany jest Cykl Polityki Bezpieczeństwa Unii Europejskiej w zakresie zwalczania przestępczości przeciwko mieniu, popełnianej przez mobilne, zorganizowane grupy przestępcze. W pracach gremium uczestniczą przedstawiciele 25 Państw Członkowskich UE oraz przedstawiciele Komisji Europejskiej, Eurojustu, Europolu, Interpolu, Cepolu oraz Norwegii i Szwajcarii. Celem działalności EMPACT OPC jest udzielenie Państwom Członkowskim pomocy w prowadzonych sprawach dotyczących transgranicznej przestępczości przeciwko mieniu poprzez prawidłową realizację działań zawartych w corocznie tworzonego Operacyjnym Planie Działań (OAP). Realizacja Planu obejmuje zarówno działania o charakterze strategicznym (m.in. zwiększenie świadomości i wiedzy wśród przedstawicieli organów ścigania), jak i operacyjnym (udzielenie pomocy materiałowej lub finansowej w prowadzonych czynnościach o charakterze operacyjnym).

i Pandora II (2017 r.), odpowiedzialne było bezpośrednio Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, w którym funkcjonuje punkt kontaktowy nieformalnej sieci ds. Przestępczości Przeciwko Dobrom Kultury EU CULTNET².

Operacja Pandora II na terenie Polski koncentrowała się na ujawnianiu przypadków grabieży szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego, w tym na obszarach lądowych i podwodnych, nielegalnego obrotu dobrami kultury oraz kradzieży i niszczenia zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Ponadto jej celem było także zgromadzenie informacji na temat osób lub grup przestępczych dokonujących nielegalnych eksploracji stanowisk archeologicznych. Zbierano też dane dotyczące przestępstw przeciwko dobrom kultury. Partnerami Policji podczas prowadzonych działań (którzy wspólnie wykonywali czynności lub brali udział w przygotowaniach operacji) byli funkcjonariusze i pracownicy Krajowej Administracji Skarbowej, Straży Granicznej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków i Konferencji Episkopatu Polski. Na szczęblu KGP operacja koordynowana była przez nieetatowego krajowego koordynatora ds. zabytków, umiejscowionego w strukturze Wydziału Kryminalnego Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji. Do działań w operacji Pandora II włączyli się nieetatowi koordynatorzy zajmujący się problematyką zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu narodowemu, umocowani w strukturach wydziałów kryminalnych lub prewencji komend wojewódzkich/Stołecznej Policji. Ponadto, po raz pierwszy, do działań w ramach operacji Pandora II zaangażowani byli funkcjonariusze Biura do Walki z Cyberprzestępczością Komendy Głównej Policji oraz Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością KWP w Bydgoszczy. Przygotowanie i realizacja operacji wewnątrz Policji polegała w szczególności na wzajemnej wymianie informacji oraz analizowaniu aktualnej sytuacji w tej dziedzinie, w tym również pomocy prawnej i wsparciu merytorycznym. Ponadto dokonywano szerokich ustaleń na podstawie dostępnych internetowych źródeł informacji, które na bieżąco weryfikowane były przez poszczególne, biorące udział w działaniach, jednostki Policji i instytucje. Współpraca dotyczyła nie tylko działań obejmujących sprawy krajowe, ale także międzynarodowe. Wcześniejsza wymiana doświadczeń, w ramach doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Policji, skutkowała dobraniem właściwych metod postępowania podczas analizy danych internetowych oraz aktualnych trendów i tendencji rozwoju nielegalnego obrotu, a także niszczenia narodowego dziedzictwa, co przełożyło się bezpośrednio na uzyskane wyniki i poprawę stanu umiejętności i wiedzy dotyczącej zwalczania przestępczości przeciwko dobrom kultury wśród funkcjonariuszy Policji.

Porównując wyniki poprzednich operacji, trzeba wskazać, iż w operacji Pandora I, przeprowadzonej w 2016 r., wzięło udział 18 państw. Wskutek działań prowadzonych w 2016 r. na terenie Polski wszczęto osiem postępowań przygotowawczych, z czego sześć przez funkcjonariuszy z

---

² Grupa robocza CULTNET stanowi nieformalną sieć punktów kontaktowych ds. dóbr kultury w UE. Została ona powołana do życia na podstawie Rezolucji Rady UE nr 14232/12 z dnia 4 października 2012 roku. Jej celem jest ułatwienie wymiany informacji pozaoperacyjnych oraz poprawa współpracy pomiędzy właściwymi organami w państwach członkowskich. Ponadto, zgodnie z założeniami, sieć ma umożliwiać dzielenie się doświadczeniami w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości przeciwko dobrom kultury oraz uzupełniać działania podejmowane w tym zakresie w ramach istniejących struktur Unii Europejskiej na podstawie obowiązujących przepisów unijnych.

województwa łódzkiego, jedno w województwie kujawsko-pomorskim i jedno w województwie wielkopolskim.

Podczas zeszłorocznej operacji Pandora II wszczęto łącznie 24 nowe postępowania przygotowawcze: KWP Bydgoszcz – 4; KSP – 3; KWP Gdańsk – 3; KWP Olsztyn – 3; KWP Łódź – 2; KWP Białystok – 1; KWP Katowice – 1; KWP Kraków – 1; KWP Poznań – 1; KWP Radom – 1; KWP Rzeszów – 1; KWP Wrocław – 1; Krajowa Administracja Skarbowa – 1; Straż Graniczna – 1.

Rezultatem operacji na terenie Polski było skontrolowanie łącznie 49 442 osób oraz 95 413 pojazdów. Udało się odzyskać 3629 przedmiotów, spośród których większość stanowiły zabytki archeologiczne, nielegalnie wykopane za pomocą detektorów metali. Odnaleziono także m.in. cenny zabytek – obraz *Zima w małym miasteczku* autorstwa Maksymiliana Gierymskiego, stanowiący polską stratę wojenną, który zaginął w 1939 roku.

Podsumowanie operacji Pandora II (dane łącznie ze wszystkich krajów uczestniczących):

I. Podjęto 114 976 działań – inspekcje/czynności, których skutkiem było:

- 20 zatrzymanych lub aresztowanych osób,
- 57 czynności o charakterze administracyjnym,
- 32 stwierdzone przestępstwa,
- 22 052 zajętych lub skonfiskowane dóbr kultury.

II. Przeprowadzono 244 165 kontroli na granicy (import/eksport), w tym:

- 197 794 skontrolowane osoby,
- 3 osoby zatrzymane lub aresztowane,
- 74 zajęte/skonfiskowane dobra kultury,
- 7 ujanionych przestępstw.

III. Skontrolowano 5898 miejsc zagrożonych (stanowiska archeologiczne, historyczne, podwodne), czego skutkiem było:

- 4312 kontroli osób,
- 40 osób zatrzymanych lub aresztowanych,
- 9 wykryć czynów o charakterze administracyjnym,
- 43 wykryte przestępstwa,
- 2583 zajęte/skonfiskowane dobra kultury.

IV. Podjęcie 8597 czynności sprawdzających w sieci internetowej, czego skutkiem było:

- 78 czynności o charakterze administracyjnym,
- 38 wykrytych przestępstw,
- 4575 zajętych/skonfiskowanych dóbr kultury.

V. Sprawdzenia 19 770 obiektów w sieci internetowej:

- 5976 zajętych/skonfiskowanych dóbr kultury,
- 1019 sprawdzonych, ale niezajętych/skonfiskowanych dóbr kultury.

Wnioski/rekomendacje po przeprowadzeniu operacji Pandora II (na podstawie sprawozdania opracowanego przez Europol):

- Wyniki Pandory obrazują ogólny zarys problemu przemytu dóbr kultury w Europie w okresie objętym operacją,
- Patrząc na wyniki operacji, Europa jest zarówno miejscem docelowym, jak i źródłowym dla kradzionych dóbr kultury,
- Sprzedaż internetowa to duży i niezbadany obszar nielegalnego obrotu dobrami kultury; konieczne jest skoncentrowanie na tym środku handlu,
- W trakcie operacji Pandora nie ujawniono żadnego szlaku przemytu dóbr kultury z terenów objętych konfliktami zbrojnymi,
- Prowadzenie „długoterminowych” śledztw przy wsparciu narzędzi analitycznych i pracy operacyjnej jest konieczne do wykrycia zarówno rozmiarów, jak i szlaków przemytu dóbr kultury z terenów objętych konfliktami zbrojnymi,
- Stwierdzono niewystarczającą liczbę specjalistów/ekspertów policji i służb granicznych zajmujących się przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości przeciwko dobrom kultury. Należy dążyć do zwiększania liczby szkoleń w tym obszarze.